

**Міністерство культури України
Державний заклад «Національна бібліотека України для дітей»**

**Сучасна дитяча література
ближнього зарубіжжя**

Методичні поради

Київ 2011

ББК 78.39
С 91
УДК 024-053.6

Сучасна дитяча література ближнього зарубіжжя : метод. поради / Держ. закл. «Нац. б-ка України для дітей» ; уклад. І.В. Слободянюк. — К., 2011. — 20с.

У виданні представлено короткий огляд творів сучасних дитячих письменників Росії, Білорусі, Молдови, Казахстану, Вірменії та країн Балтії.

Укладач І.В. Слободянюк.
Літературний редактор Н.М. Скоморовська.
Відповідальна за випуск А.С. Кобзаренко.

Після розпаду СРСР у дитячій літературі відбувся новий розподіл. Замість звичного поняття «радянська література» все частіше використовується термін «література ближнього зарубіжжя». Вести діалог письменникам, критикам та вченим в цих умовах стало значно важче, але розвиток національних літератур, і міжнаціонального спілкування дітей та дорослих стають зараз життєво необхідними.

Сучасних дитячих письменників об'єднує загальна історична доля народів та тісна взаємодія культур. Дитяча література намагається опанувати нову реальність, звертається до нових тем та шукає нетрадиційні художні засоби для відображення зміненої дійсності. Але в той же час сучасна література для дітей продовжує розвиватися в тому напрямку, який формувався у ХХ ст., а сучасні дитячі письменники спираються на досягнення своїх попередників. Як і раніш, одним із популярніших жанрів дитячої літератури є літературна казка і фентезі, а також книги про сучасне життя підлітків. Головні герої, як і колись, — діти, а тема — взаєморозуміння дітей з дорослими і ровесниками.

У наш час дитяча література не тільки зберігає традиції ХХ ст., а й набуває риси, зовсім не властиві творам для дітей минулого століття. Сучасна дитяча література колишніх братніх республік — явище багатожанрове. Раніше твори письменників перекладалися російською мовою і таким чином були доступні широкому колу читачів. На жаль, сьогодні у незалежних державах часто не знають навіть прізвищ сучасних дитячих письменників ближнього зарубіжжя, у бібліотеках для дітей немає їхніх творів. Але дитяча література на пострадянському просторі миттєво відреагувала на ті зміни, які переживає суспільство. У твори для дітей увійшли реалії сьогоdnішнього дня, з якими дитина добре знайома. На сторінках книг розкриваються звичні життєві ситуації: дитина вдома з батьками, у дитячому садку, школі. Письменники по-різному розкривають ці загальні для суспільства проблеми. Інтерес до книг не згасає, про що свідчать щорічні міжнародні виставки-ярмарки, літературні конкурси, де з кожним роком зростає кількість нових країн-учасниць, що привозять із собою новинки класиків та книги сучасних молодих письменників.

Зміни в житті суспільства, які відбулися за останній час в **Росії**, значною мірою змінили ситуацію і в літературі. Дев'яності роки ХХ ст. стали кризовими для усіх сфер життя, літератури зокрема. Значно знизилися накладки книг для дітей, зникла певна кількість відомих

дитячих журналів, і лише на початку ХХІ ст. поступово почали відроджуватися дитячі періодичні видання («Мурзилка», «Веселые картинки»), з'явилися нові газети та журнали для дітей («Незнайка», «Жили-были», «Свирелька», «Веселые уроки», «Кукумбер», «Колобок и два Жирафа», «Пампасы», «Ералаш», «Вовочка»). Крім того, відроджується традиція літературних конкурсів, які відкривають юним читачам нові імена авторів, що пишуть для дітей. Але тут постає інша проблема, характерна для багатьох країн світу — діти перестають читати книги, знижується культура читання й читацький рівень. Цьому сприяють різні фактори, у тому числі і розвиток нових інформаційних технологій, революція в телекомунікаціях.

Помітне зниження інтересу до читання не могло не вплинути на літературний процес. Не випадково широкого визнання отримують такі жанри, як детективи, трилери, фентезі і страшилки. Щоб залучити до читання дитину, автори використовують різні засоби, серед них і зовсім не дитячі. Є багато прикладів вдалого поєднання змісту і художніх достоїнств, коли письменники шукають нові способи донести до дитини уявлення про вічні цінності і моральні норми. У цілому сучасна дитяча література являє собою рухоме суперечливе явище, яке знаходиться в процесі становлення.

Оновлення дитячої літератури супроводжувалося зруйнуванням канонів зображення, розроблених в радянський період. Разом з ними відкидалися такі жанри: шкільна повість, дидактична розповідь, вірші на ідеологічні теми тощо. На початку ХХІ ст. стало гостро відчуватися їх нестача, роздалися голоси проти засилля ігрової літератури і навіть перевага казкової умовності над усіма іншими її видами. Велика кількість та різноманіття малих літературних форм (анекдоти, короткі розповіді, казки-мініатюри, дразнилки, обожалки, страшилки та ін.) не могли задовольнити затребуваність у серйозному епосі і ліричній поезії.

Зміни в дитячій літературі були помітними. Читачі різного віку виявляли консерватизм, видання радянської класики користувалися більшим попитом, ніж твори сучасних авторів. Серед героїв дитячої літератури на перший план вийшов дивак. Видавництво «Освіта» випустило збірники «Все навпаки: небилиці і нісенітниця у віршах» (Г.М. Кружков, 1992), «Диваки» (В.А. Левін, 1994). Знову набула популярності традиційна форма творчості для дітей — гра зі словом (М. Яснор «Носомот з бегерогом», «В гостях у Свинозавра», «Чудетство», твори Тіма Собакіна і Дмитра Аваліані), поезія для дітей почала розвиватися за

ігровою моделлю (А. Гіваргізов, вірш «В перший клас», Тім Собакін «Квадратний бегемот»); стала більш актуальною історична література (А. Торощев «Книги бою», «Київська Русь», «400 знаменитих імен і подій»).

Новий етап історії російської культури дитинства ознаменувався припиненням примусової атеїзації та поверненням до релігійно-духовних витоків суспільного улаштування та виховання дітей. Релігійно-освітня література для дітей стала більш популярною. Почали виходити в світ усе нові і нові книги цієї тематики, як для дітей, так і дорослих. З останніх вийшов збірник «Покажи мені зірку», складений зі святочних розповідей молодих авторів, серед яких не тільки з Росії, а й ближнього зарубіжжя.

Сьогодні все більше популярності серед дітей набувають комікси. У цьому жанрі працюють Андрій Тру — автор казкових бойовиків та трилерів, Олег Кургузов — автор смішних фантастичних історій, Валерій Роншин, автор дитячих детективів й ужастиків. Широкого розголосу набули сіквели — продовження популярних сюжетів («Подорож Незнайки у Кам'яне місто» Ігоря Носова (онук Миколи Носова), «Пригоди Олівця і Саморобкіна» Валентина Постнікова (син Юрія Дружкова).

Письменник Сергій Махотін, висловлюючись про сучасну дитячу літературу, зазначив: «...вже не одне покоління росте без віршів, звикаючи до примітивних коміксів та бездумної макулатури і все більш віддаляється від спілкування з книгою».

З часом оновлюється літературна мова, переглядається система дитячої літератури, розробляються літературні моделі, які відповідали викликам сучасності. Серед столичних видавництв, що друкують книги для дітей і мають своє неповторне обличчя, критик Ксенія Молдавська виокремлює «Рожевий жираф», «Відкритий світ», «Серафим і Софія», «Самокат», «Самовар», «Центр Нарнія», «Час». З видавництв, продукція яких також відрізняється високою якістю, були названі «Сократ» (Скаторинбург) та «Детгиз» (Санкт-Петербург).

З'явилася плеяда талановитих сучасних дитячих письменників Росії, популярність творчості яких з кожним роком зростає. Це Марина Бородицька, Марина Москвіна, Андрій Усачов, Михайло Яснов, Тім Собакін, Сергій Махотін, Сергій Георгієв, Лев Яковлев, Станіслав Востоков, Артур Гіваргізов та ін. Кожна їх нова книга — це подія в дитячій літературі. З кращих книг останнього часу літературний критик Ксенія Молдавська особливо виділяє ті, що були удостоєні Національної

дитячої літературної премії «Заветная мечта» (далі «Заповітна мрія»), започаткованої з метою сприяння розвитку якісної літератури для дітей середнього і старшого шкільного віку. Лауреатами цієї премії стали Станіслав Востоков за гумористичну повість про виховання «Жаклін Іванівна», Артур Гіваргізов за «Енциклопедію з метеликом і барабаном», Марина Аромштам за повість «Мохната дитина», Ксенія Драгунська за збірник повістей і розповідей, Юлія Кузнецова за повість «Видуманий Жучок», Юрій Лигун за повість «Боцман, бурундучок, кіт і криса».

Але, крім премії «Заповітна мрія», є чимало інших знаних літературних премій та конкурсів. Найпрестижнішими вважаються премія ім. К. Чуковського, яка вручається кращим дитячим письменникам, що творять в жанрі ігрової поезії. Її переможці поет і перекладач Михайло Яснoв, поет і казкар Сергій Козлов, поет і драматург Андрій Усачов, поет і музикант Петро Синявський та ін.; Всеросійська літературна премія ім. С. Маршака (започаткована у 2009 р.), мета якої — виявлення та нагородження найталановитіших поетів та письменників Росії, що створюють літературу для дітей, крім перекладів. У номінації «За видатні творчі досягнення у вітчизняній дитячій літературі» нагороду отримав класик Едуард Успенський, «За розвиток новаторських традицій Корнія Чуковського в сучасній вітчизняній дитячій літературі» премії удостоївся видатний поет та перекладач Григорій Кружков, «За плідну діяльність, що стимулює інтерес дітей до читання, вітчизняної дитячої літератури» була відмічена поетеса, перекладачка та редактор журналу «Кукумбер» Діна Крупська. А «Премія читацьких симпатій» дісталася автору «Безглузлого коня» поету та педагогу Вадиму Левіну; Міжнародна літературна премія ім. В.П. Крaпівіна. Її лауреатами стали Ольга Златогорська за повісті «Сніжне літо Митьки Снегір'ова» та «Вигадник», Ірина Краєва за повість «Тим і Дан або Таємниця Розбитого колінця», Олександр Папченко, Борис Тараканов, Антон Федоров та ін.

Одним з провідних конкурсів країни визначено Всеросійський літературний конкурс на кращий твір для дітей та юнацтва «Червоні вітрила». Серед його переможців: Артур Гіваргізов за оповідання «З шафою на велосипеді», Марина Москвіна за прозаїчну книгу «Не наступіть на жука», Марина Боролицька за твір «Прогульник і прогульниця», Валерій Воскобойников за «Життя надзвичайних дітей» та ін. Серед інших літературних конкурсів треба згадати щорічний національний відкритий конкурс «Книга року», видавництва «РОСМЭН», конкурс «Нова дитяча книга», та започаткований у 2010 р. національний конкурс «Книгуру» на кращий літературний твір для підлітків від 10 до 16 років.

Серед кращих російських творів для дітей, виданих останніми роками, Ксенія Молдавська вважає «Збирачі бурульок» М. Яснова, «Між нами» В. Левіна і Р. Мухи, «Дід Мороз з Дідморозовки» А. Усачова, «Стійки на руках на уроці ботаніки» М. Лукашкіна, («Королятник, або Школа мудрих правителів»), казки Сергія Седова та Світлани Лаврової «Листи комах», Павла Калмикова, Ольги Кувікіної, Миколи Назаркіна «Смарагдова рибка».

Одним з найдивовижніших і винахідливих сучасних поетів Росії є Андрій Усачов. За його простими і невибагливими, на перший погляд, дитячими віршами спостерігається могутня культурна традиція. І саме від читача залежить, що він побачить у вірші: легку риму і іронічний погляд чи історію світової літератури і філософії. Легкість формулювань, свіжість погляду, гумор, парадоксальність мислення, несподівані повороти і тексти, в яких читачі побачать щось рідне, улюблене, — це характерні риси творчості Андрія Усачова. Він написав серію цікавих веселих підручників для дітей молодшого віку: «Абетки» для Баби Яги, маленької дівчинки і невеликого інопланетянина», а крім того «Алфавіт», «Букварик», «Счітарік», «Звукарік», «Таблицю множення», «Математику для найменших», «Атлас для найменших», «Географію для дітей», «Основи безпеки життєдіяльності», книги з етикету: «Якщо ви зібралися в гості» та «Правила дорожньої поваги», які були рекомендовані Міністерством освіти Росії для вивчення в школах у 1–4 кл. Письменник зумів засобами веселої захоплюючої казки викласти дітям «Загальну Декларацію прав людини». Але головними у творчості Андрія Усачова є вірші і казки. Багатьом відомі його поетичні твори «Сни Петушкова», «Ми грали в паповоз», «Планета котів», збірки казок і фантастичних історій для дітей «Флюм-пам-пам», «Розумна собачка Соня», «Малуся і Рогопед», «Барабашка, або Обіцяно велику нагороду» та ін. Що б не складав А. Усачов, пісні або підручники, п'єси для лялькового театру, або сценарії для мультфільмів, телепередач, новорічних ранків, письменник завжди виявляє чудове знання дитячої психології.

Так склалося, що багато дитячих письменників, які пишуть казки та казкові повісті, у своїх творчих фантазіях і вигадках виходять за межі своєї країни. До таких письменників можна віднести автора численних книг для дітей, упорядника поетичних антологій, перекладача дитячої поезії Михайла Яснова, автора п'яти книг лірики, книг віршів для дітей, а також численних перекладів французької поезії. Головне для М. Яснова — щоб вірші стали літературою для сімейного читання і продовжували традицію поетичної педагогіки. Серед його найкращих

книг «Кіскино горе», «Вірші для малюків», «Книжка про мене», «Мої іграшки. Вірші. Для читання дорослим і дітям», «Про прозу Аполлінера», «Свято букваря». У творах письменника живуть веселі, непосидючі, спостережливі герої — діти. Вони ростуть, пізнають світ, роблять радісні відкриття («Я расту», «Я малюю грозу», «Я вчу кошеня» та ін.). Професійні художники своїми малюнками підкреслюють «особливість» ясновських віршів, створюючи їм настрій за допомогою пастельних барв, («Книжка про мене», «Носомот з бегерогом», «Ми і птахи»).

Нова книга М. Яснова — «Дитячий час» (2007 р.) — найбільш повне зібрання його віршів, докладний літопис дитинства. Кожна її сторінка — це море вражень та емоцій для дитини. Недарма вона визнана «Книгою року» у номінації «Разом з книгою ми ростемо». Михайло Яснов — один із найкращих перекладачів французької поезії. У 2002 р. він став лауреатом почесного диплому Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (IBBY) за переклад книги П'єра Гріпарі «Казки вулиці Брока», а в 2003 р. здобув літературну премію ім. Моріса Ваксмахера, якою уряд Франції відзначає найкращі переклади французької художньої літератури — цієї премії удостоєний переклад книги прози Гійома Аполлінера «Прогнилий чарівник. Убієнний поет».

Французькі народні казки відомі не лише російському, але й українському читачеві саме в перекладах Михайла Яснова. У видавництві «Грані-Т» вони вийшли одразу трьома книгами — «Жан Ведмідь», «Карнавал тварин», «Нагорода за найкращі яблука», «Життя видатних тварин».

Один з улюблених дитячих письменників — Сергій Махотін. Він пише вірші і прозу для дітей. Серія розповідей про православних святих для найменших читачів (Георгія Побідоносця, Андрія Первозданного), «Зачаровані кіски», повісті «Бетховен», «Вірус бурчання», роман «Владігор і зірка Перуна», детективна повість «Справа про п'ять хвилин» — це лише частина багатожанрової творчості письменника.

Серед сучасних російських казкарів відомо ім'я — Сергій Сєдов, автор циклів казок: «Казки про королів», «Казки про Олену і Сергія», «Жив-був Льоша», «Створення світу», «Казка про лягушку Піпу», «Казки про дурнів», «Казки про Змія Горинича». Окремою книгою вийшли веселі, дотепні перекази давньогрецьких міфів «Геракл. Дванадцять великих подвигів». Сергій Сєдов разом із Мариною Москвіною — автори остросужетних коміксів про пригоди Льоні і Люсі в комп'ютерному світі, де було неможливе можливим: зустрічі зі сніговою людиною,

інопланетянами, мандрівки у часі, просторі, героїчні подвиги, географічні відкриття, спасіння людей і тварин, і навіть літературних героїв. Однією з останніх книг письменника є «Казки Дитячого світу».

У 2003 р. вийшла в світ перша книга А. Гіваргізова «З шафою на велосипеді». З того часу автор пише прозу, вірші, п'єси та казки для дітей, серед яких «Хитрий Зубов», «Ми так схожі», «Про драконів та міліціонерів», «Три-три-три, ми — автобус та інші». Розповіді та вірші А. Гіваргізова друкують в журналах: «Сатирикон», «Куча-мала», «Магазин», «Єралаш», «Мурзилка», «Кукумбер» та ін., а також в газетах «Сім'я», «Жили-були». А. Гіваргізов працює педагогом музичної школи і з дітьми стикається безпосередньо, але має репутацію «непедагогічного письменника», оскільки пише веселі книжки. Його «Записки видатного двієчника», які увійшли в серію «Школа прикола», містять більш 70-ти коротких гумористичних розповідей-замальовок. У своєму вірші «І все-таки» і розповіді «Стілець у табуретку», А. Гіваргізов піднімає серйозні питання з екологічної етики, а саме — що може статися, якщо спробувати втрутитися у природу. А вірш «Ріка Москва» — присвячений проблемі забруднення води, причому, «розглядається» вона очима ворони. Автор впевнений, що дітям простіше вислухати зауваження від представників тваринного світу. У його віршах «мешкають» мухи, комахи, співаючі хробаки (вірш «Па-ду-ба-ду»). Багато зворушливих віршів присвячено собакам та ставленню до них («Мій бідний Шарик», «Ми так схожі»). «Винагороду гарантуємо» — у цій розповіді собака та людина міняються містами і винагороду гарантує пес, який загубив хазяїна. А в розповіді «Розмова про кішку» сім'я заклопотана благополуччям своєї улюблениці: щоб вберегти її від застуди, її годують часником та взувають у черевички. Цікавою для юних читачів, на нашу думку, стане п'єса «Контрольний диктант», головними дійовими особами в цій веселій та дотепній п'єсі є хлопчики Микола і Сергій, Вовк, Ведмідь та вчитель Віра Петрівна. За сюжетом п'єси урок проходить у лісі, і в «класі» разом зі звичайними учнями опинилися лісові мешканці.

Смішні і трохи «рвані» розповіді А. Гіваргізова, їх стиль, настрої, дозволяють безпомилково відчутти сьогоднішній день і справжнє життя. Письменник двічі ставав переможцем конкурсу «Червоні вітрила» (2003, 2006), у 2005 р. отримав приз журналістів «Медіа-фаворит» у рамках конкурсу «Книга року», був лауреатом конкурсів «Дитяче читацьке журі», «Заповітна мрія» і премії ім. С. Маршака.

Дитяча література **Білорусі** сьогодні переживає бум. Книги й за змістом, і за оформленням — конкурентноздатні і затребувані. А головне — вони розповідають дітям про культурні традиції їхніх предків й навчають рідній мові. Держава приділяє значну увагу виданню дитячої літератури. За кращі твори для дітей письменники нагороджуються державними преміями: літературна премія ім. Янки Купали, ім. Якуба Коласа. Спілкою письменників Білорусі присуджуються премії ім. І. Мележа, ім. В. Короткевича, ім. Я. Мавра.

Дитяча книга Білорусі покликана допомогти дітям у дорослому житті. Акцент авторів і видавництв сьогодні — на літературу для підлітків.

Велика увага приділяється оформленню дитячої літератури, над ним працюють відомі художники Білорусі. Тематика дитячої літератури різноманітна, основне місце серед видань для дітей займає література художніх видань (науково-пізнавальна, навчальна). Останнім часом почало більше виходити енциклопедичних видань для дітей, які за змістом дуже близькі до науково-пізнавальних («Я пізнаю мир», «Усе об всім», «Мир тварин», «Мир рослин»). Якщо звернути увагу на продукцію потужного білоруського видавничого холдингу «Література і мистецтво» за останні роки, то побачимо, що третя частина його видань адресована дітям. Розвитку і популяризації національної літератури, підвищенню культури читання у Білорусі сприяють національні та міжнародні конкурси, а також спеціалізовані книжкові виставки, учасниками яких є білоруські видавництва.

Письменниця, головний редактор журналу «Младосць» Раїса Боровікова полюбилася юним читачам своїми книгами «Казкі астра-наута: касмічныя падарожжы беларусау» та «Казачныя аповесці пра міжпланетнага Пажарніка і іншых мамурыкау». Вона активно працює у жанрі космічної казки, з пригодами і фантастикою. Герої її творів переміщуються за допомогою машин часу, вони зустрічаються з інопланетянами, відкривають нові планети. При цьому в книгах Р. Боровікової немає агресії, ніхто не воює за панування, не завойовує чужі території, нічого не руйнує і не знищує. На думку Р. Боровікової, діти чекають книг розумних і, разом з тим, пригодницьких, чарівних, фантастичних, щоб, спираючись на ці книги, розвивати власну фантазію. Адже усе велике починається з великої фантазії.

Білоруські письменники та видавці сьогодні зазначають, якщо вони не хочуть завтра згубити свого дорослого читача, сьогодні необхідно більш уваги приділяти читачу дитячому. З цією метою в Мінську був створений Клуб дитячих письменників, в який увійшли видатні сучасні

вітчизняні літератори, а видавництво «Література и мастацтво» стало ініціатором видання дитячих книжкових серій «Чарівники» і «Перехідний вік». Збірник повістей «Одинокий восьмикласник хоче познайомитися» — перша «ластівка» в серії «Перехідний вік». Назву збірнику дала повість Алєся Бадака, присвячена проблемі непростих взаємин між старшокласником та вчителем. Є в ньому і фантастика, і зв'язок з далеким минулим Білорусії.

Сьогодні у жанрі казки працюють відомі білоруські письменники: Георгій Марчук, Петро Васюченко, Людмила Врублевська та молоді дитячі автори: Олена Масло, Геннадій Авласенко, Сергій Калєнда, Володимир Яговдик, Михайло Сенюк та ін.

Письменник, сценарист та драматург Георгій Марчук створив 38 оригінальних казок для дітей, 8 романів, 50 п'єс, книгу новел «Хаос», збірник афоризмів. У своїх казках письменник повернувся до образу народного героя Нєстерки з його винахідливістю, хитрістю, бажанням допомогти приниженим та ображеним. Героями інших (побутових і чарівних) казок, заснованих на фольклорі, є традиційні для національної народної творчості герої-звірі, русалки, дияволи, які діють в умовах сучасних реалій. Так Русалка із казки «Чуже багатство» мріє стати жінкою могутнього диявола та міс Європою, а Диявол та Почварник користуються комп'ютерами і мобільними телефонами. Деякі казки Г. Марчук написав після відвідування своєї малої батьківщини, де згадав дитинство, з його історіями, легендами, переказами, які передаються із покоління в покоління. Автор впевнений, що казка повинна мати оригінальний закінчений сюжет й основного героя, який завжди карає зло. Твори Георгія Марчука перекладені російською, українською, литовською, казахською, болгарською, польською, англійською мовами.

Цікавим прикладом оригінальної літературної казки є «Казки. Історії (не) про нас» лауреата конкурсу молодих літераторів ім. Лариси Геніют, культуролога Сергія Калєнди. Герої його казок — це павучок-вегетаріанець Гаврило, високородна Рибка-Мєчнік, кит Кано, який мріяв запливти за горизонт, лінєвий Бєгємот Бо, який за компанію з синьою пташкою Ва вчився літати. Події його історій розгортаються іноді в полі льону, на даху міста, у «смачній країні». На думку С. Калєнди, казка повинна не просто навчати, але й нести духовний початок. У 2009 р. вийшов збірник його оповідань «Пам'ятник отруєним людям», який увійшов в шорт-лист премії Адама Глобуса «Залатая Літара», а також у «П'ятірку кращих книг 2009 р.».

Кандидат фізико-математичних наук Михайло Сенюк пише казки вже 15 років. Його збірки «Казки Короля», «Казки оранжевого заходу», «Казки білих снігів», «Казки голубих вітрів», «Казки старого замку», видані білоруською асоціацією «Конкурс», є головною нагородою для переможців шкільних предметних олімпіад. Дійовими особами в казках Михайла Сенюка є вогняні лицарі, королі, принци та принцеси, доблесні воїни з незвичайними іменами — Рінкар і Лоентія, Світозар і Арліс, Керсел і Ларніка. Казки письменника про вічні людські цінності — благородство, вірність, любов до Батьківщини, сюжети яких узяті з реального життя. Саме у казках автор висловлює свої погляди на те, якими б він хотів бачити світ і людські стосунки. Сьогодні у творчому доробку М. Сенюка майже 70 творів, об'єднаних у шість книг.

Відомий білоруський музикант, лідер групи «Палац» Олег Хоменко протягом 20 років збирав білоруський фольклор, за сприяння Дитячого фонду ООН втілює проект «Беларускія народныя казкі для дзетак» і записав історії, які відображають національний характер білоруса, його особливості, цінності, звички і мрії. «Народныя казкі для дзетак» — унікальна у своєму роді книга. У ній представлено 19 білоруських казок для дітей — як в аудіо-, так і друкованому варіанті, коментарі до них психолога, а також ілюстровану Конвенцію про права дитини білоруською та англійською мовами.

Казки, що увійшли в книгу, різні — є і «страхотливі», але як пояснює автор — це справжній фольклор, без прикрас, в якому є й обман, і трагедія, і образа, і жадібність. У цій книзі зображена повноцінна картина сучасного життя, а діти, пізнаючи світ за допомогою цих казок, будуть простіше сприймати реальність. Познайдитись з казками з книги «Народныя казкі для дзетак» можна також на сайті U NICEF.

Казки письменниці, головного редактору журналу «Бярозка» Олени Масло без вікових обмежень, вони як для дітей, так і для дорослих. Її казки «Різдво у хрещеної», «Таямніца закінутай хаты», «Першая прыгажуня» отримали приз читацьких симпатій та інші численні нагороди. Олена Масло вважає, що дуже важливо прилучати дітей до національної білоруської книги, через яку передається дітям код нації, відчуття традицій і цінностей, вироблені століттями.

Серед сучасних білоруських письменників-казкарів слід згадати також сільського вчителя біології Геннадія Авласенка, який, крім казок, пише для дітей вірші, п'єси, детективні романи та фантастичні повісті. Нещодавно побачила світ його повість-казка «Дивовижні пригоди маленького Вітерця із Вентилятора». Читачі настільки захопилися

подіями із життя Вітерця, що змусили автора написати нову повість-казку «Нові пригоди маленького Вітерця із Вентилятора» у трьох чудових історіях, кожна із яких — справжній казковий детектив.

Молодою, але досить перспективною називають автора книги «Дивовижні пригоди мишеняти Піпа» Есміру Ісмайлівну. Вона стрімко увійшла у світ дитячої літератури як продовжувач традиції класичного виховання дітей на принципах любові, добра та поваги до близьких. Її книга — це милі добрі казки про мишку, яка з необережності та цікавості потрапила в дім до людей. Головні герої казкової повісті — брат та сестра, завдяки мишеняті вчаться дружити і здійснювати добрі вчинки.

Серед молодих перспективних сучасних дитячих письменників Білорусі хочемо назвати ще й Любов Радкевич, Нінель Красюк, Тетяна Говор, Ігор Павлов, Михайло Шелехов, Єгор Розетков, Олена Казимірска.

У сучасній дитячій літературі **Молдови** з'явилася ціла когорта молодих письменників, серед яких: Богдан Хамидеу («Іон — Воєвода лютий»), Михайло Гараз («Під знаком змії»), казкарі Раїса Лунгу-Плоас, Іон Крянге та Ауреліу Бусуйок, поети Олена Вікол, Іона Георгіце, Павло Даріє, Лівіу Деляну, Агнеса Рошка, Володимир Руснак, Шалар Аріадни («Тікушор та Друце Йонк», «Десять літ веснянкуватих»). Їхні книги як на молдавській так і в перекладі на російську та українську мови читають і діти, і молодь. Про це свідчить ще й той факт, що молдавські дитячі письменники стали переможцями міжнародного фестивалю дитячої книги, який пройшов у Китаї восени 2006 р., відразу у чотирьох номінаціях. Одним із його лауреатів є автор та ілюстратор дитячих книг Аурел Скобіоале. Його «Книга для розумних собак», як зазначає сам автор, буде цікавою для читачів від 8 до 80 років. Автор розповідає всі перипетії, з якими зіткнувся герой казки собака, який в один чудовий день відчув, що ним керує власний хвіст. Особливе захоплення у читачів книги викликають яскраві ілюстрації, виконані А. Скобіоале.

Література **Вірменії** для дітей сьогодення відзначається жанровою і стильовою різноманітністю. Її характеризує багатство тем, образів, зображально-виражальних засобів, художніх прийомів. Письменники прагнуть викликати в душі дитини відгук на події життя, хоч би якими складними і суперечливими вони не були. У своїх творах вони розмовляють зі своїми юними читачами серйозно, відверто, з урахуванням вікових психологічних особливостей.

Найвідоміший сучасний дитячий вірменський письменник — Сурен Мурадян є автором більше семи десятків дитячих книг, перекладених

сімнадцятьма мовами світу, серед яких «Зайчина шуба», «Рідні співи», «Казки гір», «Мої гості», «Пісенька листоноші» та ін.

Популярний серед дітей Вірменії і письменник Едуард Мілітонян. Його твори «Відбиток пальця», «Кіт-вісник», «В цей момент», «Пригоди драконоборця Ваагна», «Подорож дотепного гуся», «З чого починається собака» та інші з захопленням читають вірменські дітлахи. Збірник дитячих творів «Кіт-вісник» у 2003 р. був удостоєний премії «Найкраща дитяча книга року» Вірменії, премією ім. Максима Горького удостоєний його збірник творів «Кенац чар», а збірник «Три яблука» одержав премію «Краща перша книга».

Серед сучасних **казахських** письменників є такі, чиї твори можуть сміливо увійти в коло дитячого читання. Один з таких письменників — класик сучасної прози Сабіт Досанов, творчість якого нещодавно була представлена романом «Двадцять століття» в російському незалежному літературному альманасі «Московський Парнас».

Сьогодні дитячу казахську літературу представляють письменники, твори яких увійшли в збірку «Сірий олень». Серед її авторів поряд з класиками і сучасні молоді письменники: Т. Жексенбаєв, С. Муканов, Г. Мусрепов, С. Бегалін, Т. Алімкулов, А. Кекілбаєв, М. Магауін, О. Бокеев. Окремо назвемо твори М. Кабанбаєва «От він я — бувалий!», С. Жунусова «Перший вагон», М. Гумерева, М. Етекбаєва, А. Калдибаєва, Ш. Кумісбаєва, С. Оспанова, які увійшли до шкільної програми.

Найвідомішим казахським дитячим твором залишається «Мене звуть Кожа» Б. Сакпакбаєва. З'явилися імена молодих письменників-початківців: Алмазової Оксани, Ленської Маргарити, Пономаренко Олени. В «Антології казахської поезії» поруч з фольклорними твори сучасних поетів І. Алтинсаріна, А. Кунанбаєва, М. Утемісова, С. Торайгірова, К. Аманжолова, М. Алімбаєва, К. Мурзалієва та інших відомих поетів в перекладі російською мовою. На жаль, проблеми з дитячою літературою сьогодні є не тільки в Казахстані, але й в Туркменії, Таджикистані й Узбекистані.

Для нашого часу характерно, що книги для дітей та юнацтва все частіше створюються відомими «дорослими» авторами. Це стосується й **Литви**. Для дітей творили класики литовської літератури В. Петкявічус, Й. Авіжюс, К. Сая, які написали ряд захоплюючих повістей-казок, казкових новел та оповідань. Литовська література для дітей різноманітна за жанрами, зокрема, В. Петкявічус протягом сімнадцяти років працював над повістю «Чомучка», що складається з мініатюрних замальовок. Кожна мініатюра — окремий закінчений твір, побудований на запитаннях дитини і відповідях дорослого.

Певних видозмін за рахунок поглиблення ліричного струменя в зображенні переживань героїв зазнала і литовська пригодницька повість для юних. Наприклад, повісті А. Маркявічуса «Постріл у лісі», «Привиди підземелля», «Гора скарбів», що складають своєрідну трилогію. На новий рубіж розвитку сьогодні вийшли і прозові твори для підлітків. Популярністю користуються книги молодих письменників: Гінтаре Адомайтите («Дім бабки») та Віле Вела «Казки вітряного міста», «Напиши мені із Африки», В. Бубніса «Білий вітер», «Арберон», Леонардаса Гутаускаса «Остання відьма із Чяпкаляй», поета Мартинаса Вайнілайтиса «Маленький срібляний валек».

У рамках українського проекту фонду «Наступна сторінка» вийшла книга Рачицкаса Вітаутаса «Пригоди Капчика» в перекладі українською мовою Д. Чередниченка. Московський «Світ Дитинства Медіа» видав чудову книжку литовського вченого та письменника Гінтараса Береснявічюса «Дзига, Юла і Мідяний Вепрь» в перекладі російською мовою Олександри Василькової. Відштовхуючись від давніх переказів, автор створив свій світ. У його лісі живуть казки, довгобороді барздуки, маркополи, вогняні айтвари та інші. Незабаром побачить світ нова книга письменника «Сімейство кауків». Г. Береснявічюс — не єдиний, хто прийшов в дитячу літературу з іншої професії. Несподівано для всіх почав писати для дітей фізик, доктор наук Гендрутіс Моркунас. Вийшли вже три його книги, які легко читати. У 2007 році Г. Моркунаса назвали кращим автором книг для дітей та підлітків. Одна із останніх його книг «Блошині розповіді» — збірник історій, які так і сиплються із маленького червоного автомобільчика, в якому незрозуміло як уміщуються батько, мати і четверо дітей. А перед цим була «Історія повернення», героїня якої тільки народившись, почала розмірковувати про життя.

Кращою дитячою книгою Литви 2004 р. визнана книга Вітаутаса Ландсбергіса «Любов коня Домініка» в ілюстраціях Сігуте Ах. Письменник, режисер, а останнім часом ще й видавець, він пише вірші для дітей, п'єси, прозу. Ця казка про дикого коня, який жив собі на лузі, а не в конюшні, з ранку, поки туман не розтанув, грав з жабами у хованки, а потім побачив і полюбив синю квітку. «Яблочні сказки» Вітаутаса Ландсбергіса — зовсім інша книга. Не дивлячись на назву, це не збірка, а казкова повість про Ворону, яка мріяла стати жінкою литовського короля, а вийшла заміж за горобця Олексія; про Картоплину-генеральшу, про лисицю з дивним ім'ям Ксенофобія та про Холодину. Починається повість з історії про яблуко, закінчується кінцем світу, який знову буде створений заново.

Сігуте Ах — не тільки художниця, а ще й письменниця. Її поетична казка «Амвросій, Муркіс і Ангел» про красу світу, про дружбу, про те, як співіснувати усім нам. Ця казка була визнана у Литві кращою дитячою книгою 2002 року.

Кястутіс Каспаравічюс за освітою — промисловий дизайнер, відомий літературний художник-ілюстратор. Кілька років назад, практично випадково, він став письменником. Цікаво, що його перші книжки вийшли спочатку китайською мовою, а потім вже литовською. Литовське видавництво «Niekio gimto» єдине, яке повністю зосереджено на виданні дитячих книг, надрукувало казки «Садівник Флоренції». К. Каспаравічюс здобув безліч нагород за свої казки й малюнки. Він автор 45 книг, перекладених 17 мовами. Його називають «справжньою гордістю сучасної литовської дитячої літератури». Книги К. Каспаравічюса були двічі визнані кращими на міжнародному книжковому ярмарку в Болоньї. У 2008 р. письменник став володарем медалі ім. Ганса Християна Андерсена, а його книга «Садівник Флоренції» названа кращою дитячою книгою Литви. Вона одна в російському перекладі московського видавництва «Відкритий світ». За книгу «Білий Слон: Історії далеких країн» та її переклад на латиську мову він удостоєний міжнародної премії ім. Яніса Балтвілкса в Латвії. Історії К. Каспаравічюса дуже розумні. В них є дивовижні спостереження за речами, які допоможуть людині розібратися в собі і зрозуміти дещо важливе: мудрість — це не в будь-якому випадку печаль; сидючи на одному місці не порозумнішаєш, а в клітці співати не хоче ніхто.

З сучасних літературних письменників можна ще назвати Сігітаса Гяди з його книгою казок «Про сріблясту мишку», в оформленні художниці Егле Гялажіуте, в якій поєднані графіка з фотографіями Ніеле Кяпенене (перо та коричнева туш по м'ятому паперу). Віле Вела з реалістичною повістю «Напиши мені із Африки» про взаємини батьків та дітей, про непорозуміння у благополучній сім'ї, Юрге Іванаускайте «Як Марсис на Землі щастя шукав», Дайву Вайткявічюте з її фентезі «Марюс Петаріс та Чудодійна книга», Ренану Шяреліте «Ягня під баобабом або Кофтинка з хвостом», Герту Матульоніте «Володар гри», «Рятівник» та інших, багато із яких представлено в Росії, завдяки унікальній школі перекладачів, а також сталим традиціям перекладань для дітей.

Дуже мало переведено віршів, творів з **естонської** мови. Але вони є. Насамперед це дитячі вірші поетеси Леело Тунгал в перекладі російською Михайла Яснова. Вірші Леело Тунгал («Банний день», «Сумні думки», «Переїзд», «Найкоротша книга») зображують гру, вони не змішують юного читача, а м'яко, довірливо, дотепно та наполегливо

виводять їх на рівень дитячої філософії. Леело Тунгал пише не тільки вірші, а й дорослу лірику, тексти для пісень і п'єси. А недавно у Таллінні вийшла її книжка «Чим виміряти пустощі?» двома мовами — естонською і російською. А ще вона вже багато років випускає знаний в Естонії дитячий журнал «Хороша дитина».

М. Яснов переклав російською мовою вірші дитячого естонського письменника, казкаря, поета Ено Рауда, який у своїй поезії розвиває у дітей почуття гумору. Практично кожний його вірш — це гра з омонімами та антонімами, з неологізмами тощо. Ено Рауд — класик естонської літератури. Його книжки відомі багатьом читачам: «Нержавіюча сабля», «Поїздка на оленях», «Маленький моторолер», «Вогонь у затемненому місті», «Історія з літаючими тарілками», «Муфта, Півботинка та Мохова Борода» та інші. Також він є автором сценаріїв лялькових фільмів. Твори Е. Рауда відзначаються романтикою, багатою фантазією. В них знаходять продовження веселі пустощі письменника, але у делікатному вигляді: жарт залишається в рамках гарного тону. Театр Ено Рауда, головним чином, ляльковий, що відповідає особливостям його творчого мислення.

Журналіст-оглядач дитячої літератури Ксенія Молдавська рекомендує частіше звертати увагу на сайт газети «Книжное обозрение» (<http://www.knigovz.ru>), де завжди можна відшукати рецензії на нові вдалі дитячі книги та текстові фрагменти з них. А Євгенія Кулікова та Оксана Кабачек (Російська державна дитяча бібліотека) радять звернути увагу на сайт «Библиогид» (<http://www.bibliogid.ru>), який підтримується фахівцями цієї бібліотеки. Усі, хто цікавиться дитячою літературою, знайдуть тут професійні рекомендації з питань пошуку книг, формування читацького смаку у дітей, здобудуть різноманітну корисну інформацію про стан сучасної дитячої літератури. Крім рубрик, адресованих всім читачам, є спеціальні розділи для підлітків, дорослих та дуже серйозних людей, малюків і навіть для неслухняних.

Росте перше покоління дітей, які опановують книжковий світ на рівні з віртуальним. Цей факт не повинен лякати дорослих. Література, у т.ч. і дитяча, не поступається, вона лише виявляє властивість, закладену в ній відкритість інформаційно-комунікативної системи, діалогічність, пластичність образу і змісту. Можна сказати, що дитяча література потрохи освоює другу мову, мову теле і віртуальних образів.

Зрозуміло, дитяча література, як і книга, збереже свої позиції і в XXI ст., але розшириться саме поняття дитячої літератури.

Література

Клявень О. Рисовать для детей здорово и интересно / О. Клявень // Кн. обозрение. — 2009. — № 33–34. — С. 20.

Молдавская К. Детская литература / К. Молдавская // Кн. обозрение. — 2009. — № 51–52. — С. 19.

Молдавская К. Магия текста / К. Молдавская // Кн. обозрение. — 2009. — № 35. — С. 28.

Фестиваль детской литературы им. Чуковского // Кн. обозрение. — 2009. — № 51–52. — С. 21.

Великий и могучий // Кн. обозрение. — 2008. — № 15. — С. 2.

Детская литература / под ред. Е.О. Путиловой. — М. : Академия, 2008.

***

Сігута Ах Амвросій, Мурки и Ангел / Б-ка в шк. — 2009. — № 19. — С. 24.

Яснов М. Замок на песке / М. Яснов // Б-ка в шк. — 2009. — № 19. — С. 28–29.

Яснов М. Пошли с нами / М. Яснов // Б-ка в шк. — 2009. — № 7. — С. 22–26.

Яснов М. Рифмоплет в клетке / М. Яснов // Б-ка в шк. — 2010. — № 11. — С. 24–27.

Василькова О. Маленькая страна / О. Василькова // Б-ка в шк. — 2009. — № 19. — С. 21–23.

Остров сукровиц. Мечтаем...Список финалистов четвертого сезона Нац. дет. лит. премии «Заветная мечта» / Б-ка в шк. — 2009. — № 9. — С. 29.

Рудишина Т. Хорошо морочить детям головы / Т. Рудишина // Б-ка в шк. — 2009. — № 11. — С. 26–27.

Рудишина Т. Сказочник детского мира / Т. Рудишина // Б-ка в шк. — 2009. — № 7. — С. 26–27.

Макарова О. Заветная мечта в школьной библиотеке / О. Макарова // Б-ка в шк. — 2009. — № 7. — С. 34–36.

Бухина О. Спасенный мир / О. Бухина // Б-ка в шк. — 2010. — № 11. — С. 27–28.

Лица детской литературы / Б-ка в шк. — 2009. — № 14. — С. 2–4.

***

Аромштам М. Можнатый ребенок / М. Аромштам // Б-ка в шк. — 2009. — № 14. — С. 5–9.

Буторин Л. За краем земли и неба / Л. Буторин // Б-ка в шк. — 2009. — № 14. — С. 9–13.

Вильке Д. Туманность Архипкина / Д. Вильке // Б-ка в шк. — 2009. — № 14. — С. 13–17.

Веркин Э. Мертвец / Э. Веркин // Б-ка в шк. — 2009. — № 14. — С. 17–21.

Гиваргизов А. Контрольный диктант и древнегреческая трагедия. Энциклопедия с бабочкой и барабаном / А. Гиваргизов // Б-ка в shk. — 2009. — № 14. — С. 25–28.

Востоков С. Жаклин Ивановна / С. Востоков // Б-ка в shk. — 2009. — № 14. — С. 28–30.

Яснов М. Чтоб вернуться / М. Яснов // Б-ка в shk. — 2009. — № 17. — С. 21.

Кирилова А. Всем спасибо! / А. Кирилова // Б-ка в shk. — 2009. — № 17. — С. 22–23.

Штейман А. Няня специального назначения / А. Штейман // Б-ка в shk. — 2009. — № 17. — С. 24.

Годинер А. Просто жизнь / А. Годинер // Б-ка в shk. — 2009. — № 17. — С. 25.

Мяэотс О. Хрупкая память детства / О. Мяэотс // Б-ка в shk. — 2009. — № 17. — С. 26–28.

***

Драгунская К. Сборник повестей и рассказов / К. Драгунская // Б-ка в shk. — 2009. — № 15. — С. 2–4.

Овчинников С. Алешенька / С. Овчинников // Б-ка в shk. — 2009. — № 15. — С. 4–6.

Нечипоренко Ю. Волнуемое море / Ю. Нечипоренко // Б-ка в shk. — 2009. — № 15. — С. 12–14.

Кузнецова Ю. Выдуманный жучок / Ю. Кузнецова // Б-ка в shk. — 2009. — № 15. — С. 17–28.

Понорицкая И. Наша земля — дышит / И. Понорицкая // Б-ка в shk. — 2009. — № 15. — С. 28–38.

Седов С. Сказки «Детского мира» / С. Седов // Б-ка в shk. — 2009. — № 15. — С. 39–40.

***

Кобржицька Т. Міст із минулого в майбутнє / Т. Кобржицька. — К., 1990. — С. 5–10.

Барина А. Братские сказки / А. Барина // Кн. обозрение. — 2004. — 9 авг. — С. 29.

Звонарева Л. Любимый сказочник художников / Л. Звонарева // Лит. газ. — 2005. — 27 апр. — Вкладка. — С. 4.

Прозаики, поэты : Справочное бюро от А до Я // Книжки, нотки и игрушки для Катюшки и Андрюшки. — 2005. — № 6. — С. 67–68.

Тихоненко О. Виставка, що об'єднала культури, простір і час / О. Тихоненко // Вісн. Книжк. палати. — 2010. — № 2. — С. 48–49.

Хоменко О. «Народные казки для дзетак» / О. Хоменко ; худож. Ю. Рудицкая. — Минск : Літатура і мастацтва, 20.

Рачицкас Вітаутас Пригоди Капчика / Вітаутас Рачицкас ; пер. з лит. Д. Чередниченка ; мал. В. Богданюк. — Вінниця : Теза, 2007. — 154 с. : ілюстр.

Скидневский В. Кочевник стал властителем дум народа : Абай и читающий Казахстан / В. Скидневский // Библ. дело. — 2006. — № 9. — С. 18–20.

***

Корф О. Я просто писал о том малыше, который жил в моей душе... [Обзор творчества дет. писателя Спиридона Вангели] / О. Корф // Библиополе : журн. — 2007. — № 5. — С. 34–38.

Вангелі С. Хлопчик Чобіток та Зірочка : повість-казка / С. Вангелі ; пер. з молд. А. М'ястківський ; худож. Б. Дюдоров. — К. : Веселка, 1988. — 127 с. : ілюстр.

Вангелі С. Хлопчик з блакитного куреня / С. Вангелі ; пер. з молд. В. Запорожець ; худож. О. Животков з дітьми. — К. : Веселка, 1981. — 20 с. : ілюстр.

Вангелі С. Нові пригоди хлопчика Гугуце : оповідання / С. Вангелі ; пер. з молд. В. Запорожець ; мал. М. Пшінка. — К. : Веселка, 1973. — 79 с. : ілюстр.

Вієру Грігоре. Мамина пісня : вірші / Вієру Грігоре ; упоряд. та пер. з молд. П. Масенка ; іл. В. Ігнатов. — К. : Веселка, 1991. — 40 с. : ілюстр.

Хашдеу Б.П. Ион — Воевода лютий : повесть / Хашдеу Б.П. ; пер. Н. Романенко. — Кишинев : Литература артистикэ, 1989. — 202 с.

Эминеску Михаил. Лес мой, брат мой : стихи : пер. с молд. / Эминеску М. ; худож. Н. Даниленко. — Кишинев : Литература артистикэ, 1989. — 39 с. : іл.

Лунгу-Плоае Раиса Ивановна. Волшебные котята : рассказы, сказки : пер. с молд. / Лунгу-Плоае Раиса Ивановна ; худож. Э. Майденберг. — Кишинев : Литература артистикэ, 1986. — 143 с. : ілюстр.

Друце Йон Пантелійович. Десять літ веснянкуватих : оповідання / Друце Йон Пантелійович ; упоряд., авториз. пер. з молд. М. Слов'янової ; худож. О. Хорунжий. — К. : Веселка, 1987. — 119 с.

Молдавские сказки / ил. Б. Несведова. — Кишинев : Лумина, 1983. — 428 с. : ілюстр.

Бусуйок Аурелиу. Сапожки аиста : рассказы, сказки, стихи / Бусуйок Аурелиу ; пер. с рум. Г. Перова, М. Хазина, Н. Голь ; худож. И. Северин. — Кишинев ; Нуречіон, 1997. — 84 с. : ілюстр.

Лорченков В. Хочу получить все премии мира / В. Лорченков // Кн. обозрение. — 2008. — № 15. — С. 3.

Комп'ютерна верстка Н. М. Скоморовської.
Підписано до друку 07. 12. 2011 р. Зам. № 30.
Тираж 75 прим.